

Гончарова І.П.

аспірант,

Науковий керівник: Куліченко В.В.

кандидат філософських наук, доцент,

Одеський національний морський університет

ОСОБЛИВОСТІ ЛЕГІТИМІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНОЇ МОРАЛІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Історичні умови розвитку і формування українського народу, як нації, спонукали до постійної боротьби за свободу та незалежність своєї землі. Постійне гноблення і приниження з боку загарбників, залежність від інших країн та народів, зробили, чи не найголовнішою цінністю, морально-етичну складову всіх необхідних якостей щодо визвольної боротьби у суспільстві, та піднесли свободу і незалежність до рівня національної ідеї. Такі якості як честь, гідність, звитяга легітимізувалися впродовж історії у природний спосіб, стали складовими етичних норм і правил поведінки [1, с. 94]. Таким чином, визвольна боротьба сформувала унікальне середовище, як для формування суспільної моралі так і для її легітимізації. Бо саме у критичні моменти, які вимагають від людини усієї її мужності та стійкості, перевіряються на життєздатність, доцільність і ефективність моральні якості особистості, що у подальшому слугуватимуть взірцем поведінки.

Звернемось до найбільш визнаних, на сьогодні, джерел легітимності. Політологія Юрія М.Ф. на перше місце ставить типологію німецького соціолога М. Вебера, що пропонує 3 основних джерела походження. Перше – традиційне, воно ґрунтується на визнанні тих дій, що відповідають цінностям і нормам традиційної культури, друге – харизматичне, засноване на вірі в особисті якості лідера, і третє – легальне, або раціональне, спирається на раціонально встановлені правила, норми та закони [6, с. 157-252]. Щодо українського суспільства, то традиційну культуру, тут сформували широкі маси суспільства такі, як селяни, козаки, ремісники. Це пов'язано, у першу чергу з тим, що еліту було зрусифіковано у наслідок монголо-татарського нашествия, польсько-литовської експансії, залежності від Австрійської та Російської імперій. Тому першим джерелом легітимності моралі виступили фольклор та народні традиції [2, с. 19-22]. Харизматичне джерело легітимності бере свій початок в політичних та військових лідерах, духовних, культурних і творчих діячах, митцях та письменниках, акторах тощо. До таких постатей належать філософи та письменники: Т. Шевченко, І. Франко, Л. Українка, М. Гоголь...; режисери: О. Довженко, О. Янчук...; провідники: С. Бандера, Р. Шухевич...; співаки та композитори: С. Вакарчук, В. Івасюк та ін. Що масово цитуються і викликають бажання наслідувати їх приклад. Раціональні, легально встановлені норми та закони, на даному етапі розвитку українського суспільства все більше втрачають свою легітимність. У першу чергу, це пов'язано із втратою довіри народу до законотворчої та виконавчої влади, масової зневіри у її справедливості, втрати зв'язку між народом та владою.

Серед інших типологій легітимності найбільш вживані дослідниками класифікації американського політолога Д. Істона, французького політолога Ж.Л. Шабо, італійського соціолога та історика Г. Ферреро [8]. Для Д. Істона легітимність формується за допомогою «петлі зворотного зв'язку» – двох видів «імпульсів» від народу та від системи. «Підтримка з боку народу рішень і дій системи є умовою її легітимності». Легітимність може бути дифузною, або інструментальною [9, с. 186]. Дифузна легітимність є емоційною вимогою, яка знаходить підтримку в системі. В українському суспільстві вона проявляється у бажанні змін та реформ з боку народу і відповідної реакції з боку влади. Разом з тим, якість виконання цих реформ і відсутність бажаних результатів призвели до нівелювання легітимності наданої шляхом демократичних виборів. Нерідко, для підвищення рівня легітимності, звертаються до інструментального джерела, яке є специфічним, короткочасним та орієнтованим на результат, заохочення. В таких випадках легітимність надається тимчасово і настає, або зникає, залежно від результату. Що правда її тривалість здатна підтримуватись іншими інструментальними джерелами, або виступати в комплексі з дифузною. Прикладом такої легітимності можуть слугувати обіцянки теперішнього президента П. Порошенка, щодо звільнення території Донбасу, шляхом антитерористичної операції, впродовж кількох годин за допомогою батальйону спецпризначення. Що за тривалою відсутністю результату знизила ступінь легітимності президента, але в комплексі з демократичними виборами не де легітимізувала його остаточно.

За Ж.Л. Шабо джерела легітимності можуть мати демократичне, технократичне і онтологічне походження. Тут головним критерієм легітимності постає авторитетність. Чи то, майстерність – технократія, чи то, відповідність універсальним принципам людського буття – онтологія, або волевиявлення більшості – демократія [3, с. 142]. Таким чином, у суспільстві автоматично легітимізується універсальні загально визнані та демократично визначені моральні принципи, або особистості, чи групи, які їх транслюють та наслідують. Разом з тим, прикладами для наслідування постають взірці, майстри та віртуози своєї справи (технократи). Щоправда, їх дії можуть вступати в резонанс із загально визнаними та прийнятними, і таким чином, викрувлювати морально-етичні норми, змінювати їх статус та впливати на волевиявлення більшості. Також вони можуть постати жертвами політичної боротьби чи конкуренції, та свідомо чи несвідомо бути використані задля особистих інтересів постаті, групи, колектива тощо. Як це відбувається з законом «Савченко», який намагаються легалізувати, використовуючи ім'я української льотчиці, яка вже стала символом боротьби за незалежність.

Демократичні і монархічні джерела легітимності вбачає Г. Ферреро [10, с. 86]. За його типологією джерелом легітимності може бути або одна особа, яка постає єдиним і беззаперечним ідеалом та взірцем для наслідування, що отримала ці права в наслідок свого походження чи обрання. Наприклад Папа Римській, що є непогрішимим у питаннях суспільної моралі, монарх чи диктатор які є одноосібними володарями та правителями у своїх країнах. Або ж, взірцем моралі постають ті цінності, що є та прийнятними для більшості:

національної, етнічної чи релігійної групи, колективу, Держави тощо. Зазвичай такими цінностями постають людське життя, здоров'я, честь гідність, совість, традиції, обряди, релігійні уподобання. Наприклад, у багатьох християнських країнах не отримують визнання політеїстичні (язичницькі) вірування, що існували у цих самих країнах до прийняття християнства. Разом з тим легітимізуються деякі традиції та обряди що були їм притаманні, через те саме християнство, яке їх витіснило (як традиція фарбувати яйця), або не заперечуються їм (колодій, масляна..).

Таким чином, суспільна мораль, як система етичних норм і правил поведінки, що склалися на основі традиційних духовних і культурних цінностей, має свої відмінності в залежності від суспільства, групи, колектива тощо, яким вона притаманна. Визнання цих правил та норм основною частиною суспільства робить їх легітимними. Засоби легітимізації можуть бути політичними, ідеологічними, правовими, етичними та психологічними. В залежності від джерела їх походження можуть поділятися на традиційні, харизматичні та раціональні за М. Вебером; бути дифузними чи інструментальними за Д. Істоном; мати демократичне, технократичне, та онтологічне походження за Ж-Л. Шабо; бути монархічними та демократичними за Г. Ферреро.

Список використаних джерел:

1. Висоцький О.Ю. Історія Української культури: Навчальний посібник. – Дніпропетровськ, 2009. – 130 с.
2. Історія української філософії: Підручник. – К.: Академвидав, 2008. – 624 с.
3. Кермон Ж-Л., Шабо Ж-Л. Легитимность// Политические исследования. – № 5. – 1993, С. 142.
4. Перов Г.О., Самигин С. И. Социология: Учебное пособие. – Ростов н/Д: центр «МарТ», 2002. – 320 с.
5. Любський В.І., Любська М. В. Історія релігій: Підручник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 696 с.
6. Три чисті типи легітимного панування // Вебер М. Соціологія. Загально історичні аналізи. Політика / Макс Вебер; Перекл. з нім., післям. та комент. О. Погорілого. – Київ, 1998. – С. 157-252.
7. Федів Ю.О., Мозгова Н. Г. Історія української філософії: Навчальний посібник. – К.: Україна, 2000. – 512 с.
8. Юрій М.Ф. Політологія: Підручник. – К.: Дакор, 2006. URL: http://www.ebk.net.ua/Book/political_science/uriy_politologiya/part3/601.htm
9. Easton David. A Systems Analysis of Political Life. – New York: Wiley, 1965. – 235 p.
10. Giuseppe Sorgi. Pottere tra paura e legittimita. Sggio su Guglielmo Ferrero. Milano, Guffre, 1983. – 288 p.